የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን
The Federal Democratic Republic of Ethiopia
Ethiopian Revenues and Customs Authority

5/1/2010
ጥ 1 ቀ 2010

ለቃሊቲ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት

ለሞጆ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት

ለአ/አ/ኤርፖርት ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት

ለአዳማ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት

ባሉበት

ጉዳዩ፡ - የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት መምሪያ ሰነድን ይመለከታል፡፡

ከ2011ዓ.ም ጀምሮ ዳይሬክቶሬታችን የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦድት መረጣን ስጋትን መሰረት ባደረገ መልኩ እንድናከናውን በተወሰነው መሰረት ስራው ለማከናወን ይረዳው ዘንድ የአሰራር ሰነድ ሲያዘጋጅ ቆይቷል፡፡

በመሆኑም የሰነዱ ረቂቅ የተጠናቀቀ በመሆኑ በስ.ጋት ስራ አመራር ኮሚቴው በኩል ውይይት ተደርጎበት ፀድቆ ወደ ስራ እንዲገባ ከመደረጉ በፊት ግብዓት ማሰባሰብ አስፈላጊ በመሆኑ የሰነዱን 17 ገጽ የያዘ ሶፍት ኮፒ በየቅ/ጽ/ቤቶቻችሁ ስራ አስኪያጆች outlook የላክን መሆኑን በአክብሮት እየገለጽን ግብዓታችሁን እስከ [illegible] 15 ቀን 2010 ዓ.ም አጠናቅራችሁ እንድትልኩልን በአክብሮት እንጠይቃለን፡፡

ከሰላምታ ጋር

ገ/ሀደ ልደቱ
የስጋት ሥራ አመራር
ዳይሬክቶሬት ዳይሬክተር

የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን
The Federal Democratic Republic of Ethiopia
Ethiopian Revenues & Customs Authority

ግልባጭ፡ - ለህግ ማስከበር ስራዎች ዘርፍ
- ለጉምሩክ ስጋት ትንተና ቡድን
ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን

[illegible]

[illegible]

[illegible] 14/10/10

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

11/10/10

በኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን

የሥጋት ሥራ አመራር ዳይሬክቶሬት

የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት የመምረጫ መስፈርት የአሰራር ሰነድ

ግንቦት 2010

Contents

ምዕራፍ አንድ 3

1.1. መግቢያ 3

1.2. ትርጉም 4

1.3. የሰነዱ ዓላማ 6

1.4. የድህረ-ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት መረጣ አሰራር አስፈላጊነት 6

1.5. የመስክ ኦዲት /Field Audit/ መረጣ አሠራር ጠቀሜታ - 6

1.6. የሰነዱ ወሰን 7

1.7. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት ትኩረት መስኮች 7

ምዕራፍ ሁለት 9

የድህረ ዕቃ አወጣት የመስክ ኦዲት መረጣ አሰራር 9

2.1. ለኦዲት መረጣው ጥቅም ላይ የሚውሉ የመረጃ አይነቶችና የመረጃ ምንጮች 9

2.2. ሥጋትን መሰረት ያደረገ የድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት የትኩረት መስኮች 9

2.3. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት መምረጫ መስፈርት እና ዝርዝር አሰራር 10

2.4. ለመስክ ኦዲት መምረጫ መስፈርቶች የተሰጠ ክብደት 13

2.5. የስጋት ትንታኔ የመጨረሻ አተገባበርን በተመለከተ 14

2.5.1. የመምረጫ መስፈርቶቹ ትንታኔ በተመለከተ 14

2.5.2. አጠቃላይ የመምረጫ ትንታኔ በተመለከተ 14

2.6. ክትትልና ግምገማ /Monitor and Review/ 15

ማጠቃለያ 17

ምዕራፍ አንድ

1.1. መግቢያ

የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ዘመናዊ የጉምሩክ አስተዳደር ለማዘመን እና ለመገንባት ዘርፈ ብዙ ጥረቶችን እያደረገ ይገኛል፡፡ ከነዚህ ተግባራት ውስጥ የጉምሩክ አሰራርን በስጋት ስራ አመራር እንዲሁም የድህረ-ዕቃ አወጣጥ ኦዲትን መሰረት ባደረገ አሠራር ሥርዓት እንዲመራ በማድረግ የተቀላጠፈ አገልግሎትን እና የተመጣጠነ ቁጥጥር እንዲኖር ማስቻል ነው፡፡ እንዲሁም በዓለም አቀፍ ደረጃ የንግድ እንቅስቃሴ እየተስፋፋ በመምጣቱ ምክንያት የተፋጠነና የተቀላጠፈ አገልግሎት አሰጣጥ መኖር አስፈላጊ ነው፡፡ በመሆኑም ዕቃን ከጉምሩክ ክልል ቁጥጥር ለማውጣት የሚያስፈልገውን ጊዜና ገንዘብ ከመቀነሱም በላይ የነጋዴውን ትርፋማነት የሚጨመር ይሆናል፡፡ በዚህ ሂደት ውስጥ ግብር ከፋዮች ታማኝነታቸውን ለማረጋገጥ እና የቁጥጥር ስርዓቱ አገልግሎት አሰጣጠጡን በማይጎዳ መልኩ ለማከናወን ስጋትን መሰረት ያደረገ የድህረ-ዕቃ አወጣጥ ኦዲት የአሠራር ስርዓት ወሳኝ ነው፡፡

በጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀፅ 121 ንዑስ አንቀፅ 1 የድህረ-ዕቃ አወጣጥ ኦዲት የጉምሩክ ሥነ-ስርዓት አጠናቀዉ የተለቀቁ ዕቃዎችን ዲክላራሲዮን ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ዕቃዉን ለማስመጣት ወይም ወደ ዉጭ አገር ለመላክ በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ በተሳተፈ ሰዉ እጅ የሚገኙ መዛግብትን፣ ሪከርዶችን፣ የንግድ አሠራሮችን እና ሌሎች አግባብነት ያላቸዉን ጉምሩክ ነክ የንግድ መረጃዎችን በመመርመር የድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት ሊያደርግ እንደሚችል ይደነግጋል፡፡ እንዲሁም የድህረ-ዕቃ አወጣጥ ኦዲት ፅንሰ ሃሳብም ዕቃዎች የጉምሩክ ሥነ-ስርዓት ተፈጽሞባቸው በተቀለጠፈ ሁኔታ ከተለቀቁ በኂላ በስጋት ደረጃቸው መሠረት ውጤታማ ቁጥጥር ማድረግ ፈጣንና ቀልጣፋ አገልግሎት በመስጠት የህግ ተገገርነት የሚረጋግጥበት ሂደት ነው፡፡

ይሁን እንጂ ለዚህ ተግባር የሚያግዝ ዘመናዊ እና በመረጃ ቴክኖሎጂ የታገዘ የአሰራር ስርዓት ባለመኖሩ እስካሁን ባለው ሂደት በተበታተነ መልኩ ወጥ የሆነ አሰራር ሳይኖው ቆይቷል፡፡ በዚሁ መሰረት ለኦዲት መረጣው የሚያግዝ በዘመናዊ መረጃ ቴክኖሎጂ የተደገፈ የአ ሠራር ስርዓት ባይኖርም ድህረ -ዕቃ አወ ጣጥ ኦዲ ት ማንዋል፣WCO GUIDE LINE VOL- 2ን እንዲሁም የስጋት ስራ አመራር መርህን መሰረት ባደረገ መልኩ በቀጣይ ስርዓቱ ተፈጥሮ ተግባራዊ እስኪደረግ የድህረ-ዕቃ አወጣጥ ኦዲት በዚህ የአሰራር ሰነድ ላይ የተገለፁትን መምረጫ መስፈርቶች በመጠቀም ተግባራዊ የሚደረግ ሲሆን እንደ አስፈላጊነቱ በየጊዜው ሊሻሻል የሚችል ይሆናል፡፡

1.2. ትርጉም

1) "የስጋት ስራ አመራር" ማለት ስጋቶች ሳይንሳዊ በሆነ መንገድ የሚለዩበት፣ የሚተነተኑበት፣ የሚስተናገዱበት እና የሚገመገሙበት የሥራ አመራር ጥበብ ሲሆን በዚህም ዕድሎች የሚለዩበት እና ሊፈጠር የሚችልን ኪሳራ እንዲቀንስ የሚደረግበት የአሰራር ዘዴ ነው፡፡ በተመሳሳይ በጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 አንቀጽ 2 ቁጥር 45 መሰረት የስጋት ስራ አመራር ማለት ወደ ጉምሩክ ክልል በሚገቡ፣ በሚወጡና በሚተላለፉ ዕቃዎች ላይ አገልግሎት አሰጣጡንና የቁጥጥር ሥርዓቱን ሚዛናዊ ባደረገ ሁኔታ በሚቀመጡ መስፈርቶች መሠረት የተለያየ የስጋት ደረጃ በማውጣት የሚከናወን የአሰራር ሥርዓት ነው፡፡
2) ድህር ዕቃ አወጣጥ ኦዲት ማለት፡- ዕቃዎች ከጉምሩክ ክልል ውጭ ከተለቀቁ በኋል የሚደረግ ቁጥጥር ነው፡፡
3) <u>የድህረ-ዕቃ አወጣጥ</u> *የመስክ ኦዲት /Field Audit/* <u>ማለት</u>፡-
በጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት አፈጻጸም ሂደት በዋነኛነት የስጋት ምንጮች የሆኑትን ማለትም የዋጋ አተማመን፣ የዕቃዎች የታሪፍ አመዳደብ፣ የዕቃዎች የስሪት ሀገር፣ የገቢ/ወጪ ዕቃዎች ብዛትንና ሌሎች መስፈርቶችን መሠረት በማድረግ ተገቢው የጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት በጉምሩክ አዋጅ መሠረት መፈፀሙን በኦዲት ተደራጊው መደበኛ የሥራ አድራሻ በመገኘት የሚከናወን የኦዲት ተግባር ነው፡፡
4) "ቀይ ስጋት ደረጃ" ማለት ከፍተኛ የስጋት ደረጃ ማለት ሲሆን በፍተሻ መመሪያ መሰረት አካላዊ የዕቃዎች ወይም የመንገደኞች ፍተሻ እና የሠነድ ምርመራ እንዲደረግ የሚገልጽ መስመር (channel) ነው፡፡
5) "ቢጫ ስጋት ደረጃ" ማለት መካከለኛ የስጋት ደረጃ ማለት ሲሆን ሰነድ ምርመራ እንዲደረግ የሚገልጽ መስመር (channel) ነው፡፡
6) "አረንጓዴ ስጋት ደረጃ" ማለት ዝቅተኛ የስጋት ደረጃ ማለት ሲሆን በመድረሻ ጣቢያ የደረሱ ዕቃዎች ወይም መንገደኞች የሰነድና የአካላዊ ፍተሻ ሳይደረግባቸው የገቢ ዕቃ ሰነድ እንደቀረበ ወይም መንገደኛው እንደደረሰ በመልቀቅ በድህረ- ዕቃ አወጣጥ ኦዲት እና በሌሎች ዕቃ ከተለቀቀ በኋላ ቁጥጥር በሚያደርጉ የህግ ማስከበር የስራ ክፍሎች ቁጥጥር ሊደረግባቸው የሚችሉ መሆኑን የሚገልጽ መስመር ነው፡፡
7) "ሰማያዊ ስጋት ደረጃ" ማለት በዝቅተኛ የስጋት ደረጃ የሚመደቡ የተመረጡ የኢኮኖሚ አንቀሳቃሽ ድርጅቶች(AEO) የሚስተናገዱበት የስጋት ደረጃ ሲሆን፤ በመድረሻ ጣቢያ የደረሱ ዕቃዎች የሰነድና የአካላዊ ፍተሻ ሳይደረግባቸው የገቢ ዕቃ ሠነድ እንደቀረበ ተለቀው በድህረ- ዕቃ አወጣጥ ኦዲት እና በሌሎች የህግ ማስከበር

የስራ ክፍሎች ዕቃው ከተለቀቀ በኋላ ቁጥጥር ሊደረግባቸው የሚችሉ መሆኑን የሚገልጽ መስመር ነው፡፡

8) "የልዩ መብት ተጠቃሚ" ማለት በተቋሙ በተቀመጠ የአሰራር ሥርአት መሰረት ተመርጠው የተቀላጠፈ መስተንግዶ እንዲያገኙ የሚደረጉ ድርጅቶች ናቸው፡፡

[redacted]"የተመረጡ የኢኮኖሚ እንቀሳቃሾች " ማለት በአቅርቦት ሰንሰለት ተሳታፊ የሆኑና በባለሥልጣኑ የተዘጋጁ ዝቅተኛ መስፈርቶችን በማሟላት በተመረጡ የኢኮኖሚ እንቀሳቃሽ ፕሮግራም የታቀፉ ሰዎች/ድርጅቶች ማለት ነው፡፡

10) "የስጋት ስራ አመራር ደረጃ" ማለት በተደረገ የስጋት ትንታኔ መነሻ ወይም በተቀመጠ የስጋት መስፈርት መሰረት የአንድን ዕቃ፣ ተሽከርካሪ ወይም መንገደኛ የመስተንግዶ መስመር የሚገልጽ ነው፡፡

11) "የጉምሩክ ዋጋ ዝርዝር መግለጫ (Valuation Details Declaration [VDD])" ፡- ማለት ከዕቃ ዲክሌራሲዮን በተጨማሪ የገቢ ዕቃዎችን የጉምሩክ ዋጋ ለመተመን የሚያስፈልጉ መግለጫዎችና መረጃዎችን በዲክላራሲዮን አቅራቢው በመሙላት ለባለስልጣኑ በዝርዝር የሚያሳውቅበት በባለሥልጣኑ የተዘረጋ ሥርዓት ወይም የተዘጋጀ የኤሌክትሮኒክ መረጃ ማሳወቂያ ሥነ-ሥርዓት ሲሆን፤ በወረቀት መልክ የሚዘጋጅ ቅጽንም ይጨምራል፡፡

12)"የኢትዮጵያ የጉምሩክ ዋጋ መረጃ ሥርዓት (Ethiopian customs valuation system [ECVS]) "፡- ማለት በባለሥልጣኑ ተቀባይነት ያገኙ የገቢ ወይም ወጪ እቃዎች ዋጋ መረጃን እና የአለማቀፍ ዕቃዎች ዋጋ መረጃን መሠረት በማድረግ የሚደራጅ ለዋጋ ማነጻጸሪያነት የሚያገለግል የመረጃ ዳታቤዝ ነው፡፡

13) "Tax Payear Risk Data Profile (TPRDP)"፡- የግብር ከፋዮች ከጥፋት ጋር በተያያዘ መረጃ የሚደራጅበት ዳታ ቤዝ ነው

14)"ባትሎአድ" ፡- ማለት ባህር ትራንዚት ሎጅስቲክ አገልግሎት ድርጅት

15) "ቅ/ጽ/ቤት"፡-ማለት የባለስልጣኑ ቅርንጫፍ ጽ/ቤቶች ናቸው፡፡

16) "አዋጅ" ማለት የጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 ነው፡፡

ማስታወሻ፡- ሌሎች በዚህ ሰነድ ያልተተረጎሙ ቃላት እና ሃረጎች የጉምሩክ አዋጅን ላይ ያለውን ትርጉም ይይዛሉ፡፡

1.3. የሰነዱ ዓላማ

በድህረ-ዕቃ አወጣጥ (የመስክ ኦዲት ኦዲት) ሊደረጉ የሚገቡ ድርጅቶችን ስጋት ደረጃ አመራር ስርዓትን መሠረት በማድረግ መለየትና እንዲተገበር በማስቻል የኦዲት ውጤታማነትና የህግ ማስከበር ስርዓቱን በማጠናከር የህግ ተገዥነትን ማሳደግ እና ማረጋገጥ ነው፡፡

1.4. የድህረ-ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት መረጣ አሰራር አስፈላጊነት

በአገራችን ያለው የወጭ እና የገቢ ንግድ እንቅስቃሴ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ በመምጣቱ ምክንያት ይህንን መሰረት በማደረግ የጉምሩክ አሰራርን በማዘመን እና ቀልጣፋ መስተንግዶ በመስጠት እቃ ከተለቀቀ በኋላ ቁጥጥር ስርዓቱን ማጠናከር ይኖርበታል፡፡ በመሆኑም አገሪቱ የምትከተለዉ በራቃደኝነት ላይ የተመሠረተ ግብርና ቀረጥን የማሳወቅ ዘዴን /Self Assessment/ በመሆኑና በጉምሩክ ዕቃ አወጣጥ ሂደት ላይ በቀልጣፋ የጉምሩክ ሥነ-ስርዓት የሚስተናገዱ እየጨመሩ በመምጣታቸው የድህረ-ዕቃ አወጣጥ ኦዲት ሃላፊነትና ድርሻ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየሰፋ በመምጣቱና በሥጋት ሥራ አመራር መሠረት በየቅ/ጽ/ቤቱ የመስክ ኦዲት የሚደረጉ ድርጅቶችን በማዕከላዊነት ለመምረጥ ማስቻል ነው፡፡

በመሆኑም እንደ ተቋም ወጥነት ያለው የስጋት ስራ አመራር መርህን መሰረት ያደረገ የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት አመራረጥ ሂደት እንዲኖር በማስቻል ዉጤታማ የሆነ የኦዲት ስራ እንዲከናወን በማስፈለጉ ሥጋትን መሰረት ያደረገ የመስክ ኦዲት መረጣ አሰራር አስፈላጊ ሆኗል፡፡

1.5. የመስክ ኦዲት /Field Audit/ መረጣ አሠራር ጠቀሜታ -

- በቅ/ጽ/ቤቱ በአጠቃላይ በበጀት ዓመቱ ኦዲት የሚደረጉ ድርጅቶችን ዕቅድ ለማዘጋጀት እና የቅጽ/ቤቱን የኦዲት ስምሪት በውጤታማነት መምራት ያስችላል፡፡
- በመንግስት የተሰጡ መብቶችን በመከታታል፣ በመቆጣጠርና በመደገፍ በመብቱ ተጠቃሚዎች የሚገቡ ዕቃዎች ለታለመላቸው ዓላማ መዋላቸውን በማረጋገጥ ለመንግስት ፖሊሲ አፈጻጸም አካላት ግብዓት ይሰጣል፣ የንግድ ሂደቱን ያሳልጣል፣ ሳይሰበሰብ ይቀር የነበር የመንግስት ቀረጥና ታክስ ካለ እንዲሰበሰብ ያደርጋል፡፡

1.6. የሰነዱ ወሰን

ይህ ሰነድ የጉምሩክ ሥነ ስርዓት ሙሉ በሙሉ አጠናቅቀዉ ወደ አገር በገቡ እና ከአገር በወጡ የገቢና ወጪ ዕቃዎች ላይ በጉምሩክ አዋጅ የተቀመጠዉን መሠረት በማድረግ ሥጋትን መሰረት አድረጎ በሚመረጡ እና የመስክ ኦዲት በሚደረጉ ሰነዶች/ድርጅቶች ተፈጻሚ ይሆናል።

1.7. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት ትኩረት መስኮች

ከታች የተዘረዘሩት እና በአብዛኛው በእቃ አወጣጥ ወቅት በዝቅተኛ የስጋት ደረጃ የሚስተናገዱ ድርጅቶች እና በተለያዩ የስራ ዘርፎች ተሰማርተው ከመንግስት የቀረጥ ቅናሽ መብት ተጠቃሚ የሆኑ ድርጅቶች ማለትም፦

ሀ. የጉምሩክ ልዩ መብት ተጠቃሚዎች፣

የልዩ የጉምሩክ አገልግሎት ተጠቃሚዎች ህዳር 4 ቀን 2006 ዓ.ም በቁጥር 3.0/396/14 ከጉምሩክ ዘርፍ በተጻፈ ደብዳቤ በተላለፈው የአሰራር ስርአት መሰረት የጉምሩክ ልዩ አገልግሎት ተጠቃሚዎችን በሲስተም በዝቅተኛ የስጋት ደረጃ የሚስተናገዱ እና በድርጅቶቹ ላይ የሚደረገው ቁጥጥር እቃዎች ከተለቀቁ በኋላ በድህረ ዕቃ አወጣጥ ማረጋገጥ የመስተንገዶ ስርዓቱን በትክክል ህግን አክበረው እየሄዱ መሆኑን ማወቅ አስፈላጊ በመሆኑ የድህረዕቃ አወጣት ኦዲት ትኩረት የሚሰጥባቸው ይሆናል።

ለ. የተመረጡ ኢኮኖሚ አንቀሳቃሾች (AEO) ፣

መንግስት በሰጠው አቅጣጫ እና ተቋሙ ባስቀመጠው መስፈርት መሰረት የተለያዩ አስመጪዎች እና ላኪዎችን ለማበረታታት በወርቅ፣ በብር እና በነሀስ ደረጃ ወጥቶላቸው በጉምሩክ ስነ ስርዓት በተለየ ቀልጣፋ መስተንግዶ እየተፈጸመላቸው በሰማያዊ መስመር እንድያልፉ ማለትም በዝቅተኛ የስጋት ደረጃ ተመድበው በመድረሻ ጣቢያ የደረሱ ዕቃዎች የሰነድና የአካላዊ ፍተሻ ሳይደረግባቸው የገቢ ዕቃ ሠነድ እንደቀረበ ተለቀው በድህረ- ዕቃ አወጣጥ ኦዲት እና በሌሎች የህግ ማስከበር የስራ ክፍሎች ዕቃው ከተለቀቀ በኋላ ቁጥጥር ሊደረግባቸው የሚችሉ በመሆኑ ትኩረት የሚደረግባቸው ይሆናል።

ሐ. የሁለተኛ መደብ የታሪፍ ቅናሽ ተጠቃሚዎች

የጉምሩክ ታሪፍ ሁለተኛ መደብ ተጠቃሚዎች ከሌሎች አስመጭዎች እና ላኪዎች በተለየየቀረጥ እና ታክስ ቅናሽ የሚያገኙ ሲሆን በመመሪያ ቁጥር 126/2009 አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 2 የድህረ ዕቃ አወጣጥ የኦዲት አሰራርን እና የስጋት ሥራ አመራር

መርሆችን መሰረት በማድረግ የኦዲት ቁጥጥር የሚደረግባቸውን የጉምሩክ ሁለተኛ መደብ ታሪፍ ቅናሽ ተጠቃሚዎችን እንደሚመርጥ የሚያስቀምጥ በመሆኑ ትኩረት የሚደረግባቸው ይሆናል፡፡

መ. የወጪ ንግድ ቀረጥ ማበረታቻ ሥርዓት ተጠቃሚዎች፣

በወጪ ንግድ የቀረጥ መበረታቻ ስርዓት የጉምሩክ ስነ ስርዓት አፈጻጸም መመሪያ 86/2005 እንደተደነገገው የሀገራችን ኢንዱስትሪ ዕድገት በማፋጠን የኢኮኖሚ ልማትን የማረጋገጥ እና ልማቱ እና ኢንቨስትመንት የሚያስፈለገውን የውጭ ምንዛሬን ግኝቶችን ማጎልበት እንዲያስችል መንግስት የተለያዩ ማበረታቻ ስርዓቶችን እንደ ተመላሽ ቀረጥ ስርዓት፣የቫውቸር ደብተር አሰጣጥ፣የቦንድድ ኤርፖርት ፋብሪካ ስርዓት፣ አሰጣጥ፣የቦንድድ ኤርፖርት ማምረቻ መጋዘን ስርዓት እና የቦንድድ ግባዓት አቅርቦት መጋዘን ስርዓት ለአምራች ላኪዎች፣ለቀጥተኛ ያልሆኑ አምራች ላኪዎች፣ጥሬ ዕቃ አቅራቢዎች እና ላኪዎች ተሰጥቷል፡፡ በመሆኑም እነዚህ መብቶች በትክክል ጥቅም ላይ ስለመዋላቸው የምናረጋግጥበት መንገድ አንዱ የድህረ ዕቃ አወጣት ኦዲት በሆኑ የትኩረት ቦታዎች ይሆናሉ፡፡

ሠ. በመንግስት የተሰጡ መብቶችን ተጠቃሚ የሆኑ ድርጅቶች፣

በተለያየ ጊዜ በመንግስት ለተለያዩ አላማዎች እና ኢኮኖሚውን ለመደገም የተለያዩ የቀረጥ ቅናሽ ወይም የቀረጥ ነጻ መብት የሚያሰጡ አሰራሮችን እና መመሪያዎችን ያወጣል በዚህም መሰረት እነዚህ መብቶቹ በትክክል ጥቅም ላይ ስለመዋላቸው የምናረጋግጥበት አንዱ ዘዴ የድህረ ዕቃ አወጣጥ በመሆኑ የትኩረት አቅጣጫዎቹ ይሆናሉ፡፡

ረ. በጊዜያዊነት ለፕሮጀክት ዕቃ የሚያስገቡ ድርጅቶች

በጊዜያዊነት ለፕሮጀክት ዕቃ የሚያስገቡ ድርጅቶች ዕቃዎቹን ሲያስገቡ ምንም አይነት ቀረጥ እና ታክስ የማይከፍሉባቸው በመሆኑ እና እቃዎቹ ተመልሰው ካልወጡ የሚያሳድሩት ተጽዕኖ ከፍተኛ በመሆኑ የድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት የስጋት አካላት ከሆኑት መካከል ይመደባሉ፡፡

ሸ. ሌሎች በዕቃ አወጣጥ ወቅት በመካከለኛ እና በከፍተኛ ስጋት ደረጃ የሚስተናገዱ ድርጅቶችን ኦዲት ማድረግ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ የሚደረጉ ይሆናል፣

ምዕራፍ ሁለት

የድህረ ዕቃ አወጣት የመስክ ኦዲት መረጣ አሰራር

2.1. ለኦዲት መረጣው ጥቅም ላይ የሚውሉ የመረጃ አይነቶችና የመረጃ ምንጮች

ሥጋትን መሰረት ያደረገ የኦዲት መረጣው ከተለያዩ ምንጮች የሚሰባሰቡ መረጃዎችን ሲሆን በዋናነት እንደመረጃ ምንጭነት የሚጠቀማቸውም፡-

- በሲስተም የሚያዙ የሪከርድ መረጃዎች ከጉምሩክ ዳታ ቤዝ(አሲኩዳ፣eCMS)፣ ከስጋት ስራ አመራር ዳታ ቤዝ(TPRDP(ከጉምሩክ የተለያዩ የስራ ክፍሎች ከሚያዙ መረጃዎች (ከፍተሻ፣ ከድንገተኛ ፍተሻ፣ ከኢንተለጀንስ፣ ከድህረ-ዕቃ አወጣጥ ኦዲት፣ ከፓትሮሊንግ እና ኮንትሮባንድ ክትትል፣))፣ ECVS፣ VDD፣ SINGLE WINDOW(ከተጓዳኝ መ/ቤቶች የሚገኙ መረጃዎች) ወዘተ፣
- ከአገር ውስጥ ታክስ ከሲግታስ፣ከስጋት ስራ አመራር ቡድን፣ከቅ/ጽ/ቤቶች ከተሰያ የስራ ክፍሎች፣
- ከሶስተኛ ወገን፣
- ከውጭ የሚሰበሰቡ መረጃዎች ከምርመራ፤ ከአቃቤ ህግ፤ ከተጓዳኝ መ/ቤቶች ከባትሉአድ፣ ከኢንዱስትሪ ሚ/ር፣ ከንግድ ሚ/ር፤ ከትራንስፖርት ሚ/ር፣ ከባንክ እና ከኢንሹራንስ ወዘተ ይሆናል፡፡

2.2. ሥጋትን መሰረት ያደረገ የድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት የትኩረት መስኮች

ለድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት ድርጅቶችን በስጋት ስራ አመራር ለመምረጥ የትኩረት መስክ የሚሆኑት የሚከተሉት ይሆናሉ፡-

ሀ. የጉምሩክ ልዩ መብት ተጠቃሚዎች፣

ለ. የተመረጡ ኢኮኖሚ አንቀሳቃሾች፣

ሐ. የሁለተኛ መደብ የታሪፍ ቅናሽ ተጠቃሚዎች

መ. የወጪ ንግድ ቀረጥ ማበረታቻ ሥርዓት ተጠቃሚዎች፣

ሠ. በመንግስት የተሰጡ መብቶችን ተጠቃሚ የሆኑ ድርጅቶች፣

ረ በጊዜያዊነት ለፕሮጀክት ዕቃ የሚያስገቡ ድርጅቶች

ሸ. እንዲሁም ከላይ ከተዘረዘሩት ውጭ ብዙ ዕቃ በማስመጣት ብዛት ከፍተኛ እንዲሁም የስጋትን ተለዋዋጭ ባህሪታሳቢ በማድረግ በሌሎች የስጋት ስራ አመራር በኩል ሊካተቱ ይገባል ተብሎ የታመነባቸውን ተቋማት በዳይሬክቶሬት ደረጃ ተወያቶ ሲታመንበት ሊያካትት ይችላል።

ድርጅቶች ከላይ በተዘረዘሩት የትኩረት አቅጣጫዎች መሰረት ከተለዩ በኋላ ከታች በተዘረዘሩት መስፈርቶች መሰረት በሚሰራ እና በሚወጣ የስጋት ደረጃ ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ ተብለው ለኦዲት መረጣ ዝግጁ የሚሆኑ ይሆናል።

2.3. የድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት መምረጫ መስፈርት እና ዝርዝር አሰራር

ለድህረ ዕቃ አወጣጥ የመስክ ኦዲት መረጣ ለማከናወን ስምንት የመምረጫ መስፈርቶችን ጥቅም ላይ ለማዋል ታሳቢ የተደረገ ሲሆን መምረጫ መስፈርቶቹ እና የአሰራር ዝርዝርቻው እንደሚከተለው ቀርቧል። የአንድን ድርጅት የስጋት ደረጃ ለመወሰን ከታች የተዘረዘሩት መስፈርቶችን ሙሉ በሙሉ ወይም በከፊል ሊጠቀም ይችላል።

1. የቀረጥ እና ታክስ ማስከፈያ ዋጋ ጠቅላላ መጠን /የገቢ ወይም ወጭ ንግድ CIF/

   የሆን መስፈርት ጥቅም ላይ ለማዋል የመስፈርቱን አጠቃቀም በተመለከተ ሶስት አማራጮችን የምንከተል ሲሆን፦

   ሀ) ለመረጣ ከተለዩ ድርጅቶች መካከል ከፍተኛ የንግድ እንቅስቃሴ ያለቸውን (መረጃው በተወሰደበት አመት በአጠቃላይ ወደ አገር ከገቡት ወይም ከወጡት እቃዎች 80 በመቶ በላይ የንግደ እንቅስቃሴ የሚሸፍኑትን) በመለየት የተለዩትን አጠቃላይ ዝርዝር አማካይ በማውጣት ከፍተኛ መካከለኛ ዝቅተኛ ለማለት ሚዛናዊ ክፍፍል (Normal distribution curve) በመጠቀም የሚወሰን ይሆናል፤ ወይም

   ለ) ለመረጣ ከተለዩ ድርጅቶች መካከል ከተዘረዘሩት ድርጅቶች ድምር አማካይ ጋር ሲነጻጸር ያለው የድርጅቱ የቀረጥ እና ታክስ ማስከፈያ ዋጋ ጠቅላላ መጠን /የገቢ ወይም ወጭ ንግድ CIF/ ልዩነት ከ7.5 በመቶ በላይ የሆኑትን በመውሰድ ከላይ በ (ሀ) የተቀመጠውን አካሄድ በመጠቀም፤ ወይም

ሐ) ለመረጣ ከተለዩ ድርጅቶች መካከል ከተዘረዘሩት ድርጅቶች ድምር አማካይ ጋር ሲነጻጸር ያለው ልዩነት ከ5 ፐርሰንት በታች ከሆነ ዝቅተኛ፣በ5 ፐርሰንት እና በ7.5 ፐርሰንት መካከል ከሆነ መካከለኛ፣ከ7.5 ፐርሰንት በላይ ከሆነ ከፍተኛ በማለት ሊወሰን ይችላል።

2. በጉምሩክ ያላቸው ፐሮፋይል፤(ከፍተኛ ፣መካከለኛ ፣ዝቅተኛ)

የዚህን መስፈርት የስጋት ደረጃ ለመወሰን ሁለት አማረጮችን የምንከተል ሲሆን

ሀ) አንደኛው መንገድ የስጋት ስራ አመራር ፕሮፋይል ማደራጃ ሲስተም (data base) ላይ የሚገኝ መረጃን መስረት በማድረግ የድርጅቶችን የስጋት ደረጃ ከፍተኛ፣መካከለኛ፣ዝቅተኛ በማለት፤ ወይም

ለ) ሁለተኛው መንገድ ደግሞ የእያንዳንዱን ድርጅት ስጋት የመከሰት እድል እና ስጋቱ የሚስከትለውን ተጽዕኖ በመለካት የሁለቱን ጥምርታ የመጨረሻ ወጤት በስጋት ስራ አመራር የመወሰኛ ሰንጠረዥ (matrix) በመወሰን ይሆናል።

3. የሚጠቀሙት የጉምሩክ አስተላላፊ(ከፍተኛ ፣መካከለኛ ፣ዝቅተኛ)

በተመሳሳይ መልኩ የዚህን መስፈርት የስጋት ደረጃ ለመወሰን ሁለት አማረጮችን የምንከተል ሲሆን

ሀ) አንደኛው መንገድ የስጋት ስራ አመራር ፕሮፋይል ማደራጃ ሲስተም (data base) ላይ የሚገኝ መረጃን መሰረት በማድረግ የድርጅቶችን የስጋት ደረጃ ከፍተኛ፣መካከለኛ፣ዝቅተኛ በማለት ፤ ወይም

ለ) ሁለተኛው መንገድ ደግሞ የእያንዳንዱን ጉምሩክ አስተላላፊ ወይም ድርጅቱ የተጠቀማቸው አጠቃላይ ስጋት የመከሰት እድል እና ስጋቱ የሚስከትለውን ተጽዕኖ በመለካት የሁለቱን ጥምርታ የመጨረሻ ወጤት በስጋት ስራ አመራር የመወሰኛ ሰንጠረዥ (matrix) በመወሰን ይሆናል።

ነገርግን አንድ ድርጅት በተለያዩ ጊዜያት ከሁለት በላይ የጉምሩክ አስተላላፊ የሚጠቀም ከሆነ ፕሮፋይሉ ከፍተኛ የስጋት ደረጃ ያለው የጉምሩክ አስተቀላፊ

ይወሰዳል ወይም የተጠቀማቸውን የጉምሩክ አስተላላፊዎች ድምር ተጣምሮ የስጋት ደረጃ የማውጣት ስራ የሚሰራ ይሆናል።

4. **በአገር ውስጥ በኩል ያላቸው የስጋት ደረጃ (ከፍተኛ ፣መካከለኛ ፣ዝቅተኛ)**

   በአገር ውስጥ በኩል ያላቸውን የስጋት ደረጃ ከአገር ውስጥ ስጋት ትንተና በቀጥታ በመውሰድ ከፍተኛ መካከለኛ ዝቅተኛ ተብሎ የሚካተት ይሆናል።

5. **የድርጅቱን የኋላ የኦዲት ታሪክ በዴስክ ኦዲት እና ከውስን ኦዲት ግኝት(audit history)፣ እና የወንጀል ወይም የፍታብሄር፣የኢንተለጀንስ እንዲሁም የኢንቨስቲገሽን ኦዲት ሪከርድ (offence record) ካለ፤(መካከለኛ ፣ዝቅተኛ)**

   የዚህን መስፈርት የስጋት ደረጃ ለመወሰን በድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት ከዚህ በፊት የተደረጉ ኦዲቶ ችን መሰረት በማደረግ እንዲሁም የወንጀል ወይም የፍታብሄር፣የኢንተለጀነስ እንዲሁም የኢንቨስቲገሽን ኦዲት ሪከርድ ካለበት ከፍተኛ ደረጃ የሚሰጠ ው ሲሆን ከሌለበት ደግሞ ዝ ቅተኛ የስ ጋት ደ ረጃ እንዲሰጠው ይደረጋል።

6. **የኢንቨስትመንት ዘርፍና የንግድ ስራ መስክ፣(መካከለኛ፣ዝቅተኛ)**

   ዚህ መስፈረት አጠቃቀም ረገድም በአገር ውስጥ ታክስ በኩል በሚገኝ መረጃ መሰረት ከፍተኛ እና ዝቅተኛ ተብሎ የሚመደብ ይሆናል።

7. **የዕቃዎች የሥሪት አገር(ከፍተኛ፣መካከለኛ ፣ዝቅተኛ)**

   የስሪት ሀገር የስጋት ደረጃን ለመወሰን ከታች የተዘረዘሩትን ንዑስ መስፈርቶች የምንከተል ሲሆን

   ሀ) ስጋት የመከሰት እና ስጋቱ የሚያሳድረው ተጽዕኖ (likelihood and consequence risk)፡ መሰረት በማደረግ ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ በመባል ይወሰናል።

   ለ) የአካላዊ ፍተሻ ውጤት (Examination result Risk)፡ መሰረት በማደረግ በስታትስቲካል ዲስትርቡሽን ከፍተኛ፣ መካከለኛ፣ ዝቅተኛ በመባል ይወሰናል።

   ሐ) ሀገራት ከዚህ ቀደም ያላቸው ተሞክሮ (Risk Based on knowledge)፡ በመነሰት ከፍተኛ እና ዝቅተኛ በመባል የወሰናል።

   መ) የንግድ ስምምነት በተመለከተ፡ ስምምነት ከተደረገባቸው አገራት የሚያስመጡ ከፍተኛ ሲባሉ ሌሎቹ ከነዚህ ሀገራት ያላስመጡት ደግሞ ዝቅተኛ ተብለው ይመደባሉ።

በመጨረሻም የአራቱን ጥምርታ ብስጋት ደረጃ ክብደት አሰጣት ወደቁጥር በመቀየር የመጨረሻውን ውጤት የአራቱን አማካይ አውጥቶ በስታስቲካል ዲስትሪቢውሽን ወይም በማኑዋል በሚደረግ ውሳኔ ይወሰናል። ከሁለት በላይ ሃገራት በሚሆኑበት ጊዜ ለጉምሩክ አስተላላፊዎች የተከተልነውን ሁለተኛውን አማራጭ ልንከተል እናችላለን።

8. የጭነት አገር፣(ከፍተኛ፣መካከለኛ ፣ዝቅተኛ)

   ይህን መስፈርት ለመወሰን ከላይ ለስሪት አገር የተከተልነውን አካሄድ ተከትሎ የሚወሰን ሆናል።

2.4. ለመስክ ኦዲት መምረጫ መስፈርቶች የተሰጠ ክብደት

በስጋት ስራ አመራር መርህ ሁሉም መምረጫ መስፈርቶች እኩል ክብደት ስለማይኖራቸው የክበደት መለኪያ ማስቀመጥ እና የተጽኖ መጠናቸውን መወሰን አስፈላጊ በመሆኑ ለተቀመጡት የመስክ ኦዲት መምረጫ መስፈርቶች ከታች በሰንጠረዥ በተቀመጠው መልኩ የተሰጣቸውን ክብደት ለማስቀመጥ ተሞክሯል።

ተ.ቁ	መስፈርት	የተሰጠ ክብደት	የክብደት መቶኛ
1	የቀረጥ እና ታክስ ማስከፈያ ዋጋ ጠቅላላ መጠን	7	30.44
2	በጉምሩክ ያላቸው ፕሮፋይል	4	17.39
3	የሚጠቀሙት የጉምሩክ አስተላላፊ	2	8.69
4	በአገር ውስጥ በኩል ያላቸው የስጋት ደረጃ	4	17.39
5	የድርጅቱን የኋላ የጥፋተኝነት ታሪክ	3	13.05
6	የኢንቨስትመንት ዘርፍና የንግድ ስራ መስክ	1	4.34
7	የዕቃዎች የሥሪት አገር	1	4.34
8	የዕቃዎች የጭነት አገር	1	4.34
ድምር		23	100

2.5. የስጋት ትንታኔ የመጨረሻ አተገባበርን በተመለከተ

2.5.1. የመምረጫ መስፈርቶቹ ትንታኔ በተመለከተ

የእያንዳንዱ መምረጫ መስፈርት የመመረጫ መስፈርቱ አተገባበርን በተመለከተ መረጃዎች ከተለያዩ የመረጃ ምንጮች ከተሰበሰቡ በኋላ የትንታኔ ስራው በዕያንዳንዱ መስፈርት ከላይ በዕያንዳንዱ መምረጫ መስፈርት ስር በተዘረዘረው መሰረት የሚከናወን ይሆናል።

2.5.2. አጠቃላይ የመምረጫ ትንታኔ በተመለከተ

የመስፈርቶቹን ትንታኔ ከተከናወነ በኋላ በተቀመጡት መስፈርቶች መሰረት የስጋት ጥምርታ በመስራት የእያንዳዱን መምረጫ መስፈርት በተሰጠው ክበድት እያባዙ በመደመር የሚመጣውን አጠቃላይ ድምር ለተሰጠው ክብደት አጠቃላይ ድምር በማካፈል የሚሰራ ይሆናል ይህም ሲባል የድርጅቶን የስጋት ደረጃም ለመወሰን የመስፈርቶቹን የመጨረሻ የስጋት አማካይ ማገኘት አስፈላጊ በመሆኑ ከታች በተቀመጠው ቀመር የማጠቃለል ስራ ይሰራል።

$$\text{የድርጅቶቹ የስጋት ደረጃ መወሰኛ አማካይ} = \frac{\text{የእያንዳንዱ መስፈርት የስጋት ደረጃ * የተሰጠው ክብደት አጠቃላይ ድምር}}{\text{የክብደቶቹ አጠቃላይ ድምር}}$$

የሚመጣውን ውጤት በስጋት ስራ አመራር በሚወሰን የስጋት ደረጃ መወሰኛ ጣሪያ/Threshold/ ከፍተኛ፣መካከለኛ፣ዝቅተኛ ከሚባሉት ውስጥ በአዲት ዕቅድ መሰረት ከከፍተኛው በመነሳት ወደዝቅተኛው በመውረድ ለአዲት የሚተላለፉ ይሆናል።

ለምሳሌ ከታች በተዘረዘረው ሰንጠረዥ እንደምንመለከተው እያንዳንዱ ድረጅት በተቀመጠው መስፈርት መሰረት ተመዝኖ ከተሰጠው ክብደት ጋር ተባዝቶ እና ለክብደቶቹ ተካፍሎ በሚገኘው አጠቃላይ ውጤት የመስፈርቶቹ አማካይ መሰረት የድርጅቶቹ ከታች በተቀመጠው መሰረት ቢሆን የድርጅቶቹ የስጋት ደረጃ ከታች በሰንጠረዡ በተዘረዘረው መሰረት ለማሳየት ተሞክሯል።

ለምሳሌ የተቀመጠ የስጋት ደረጃ መወሰኛ ጣሪያ/Threshold/

[illegible]	0 – 0.85	[illegible]

ለምሳሌ የተዘረዘረ የስጋት ጥምርታ ሰንጠረዥ

Company	CIF	coff	Coustoms Profile	coff	Transitaire	coff	Domestic profile	coff	Froud history	Coff	Origin	Coeff	Consignment	Coeff	Business type	Coeff	Risk Average	Risk level
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.65	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.04	Yellow
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.35	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.83	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.57	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	0.78	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.83	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.61	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.70	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	1.74	[redacted]
[redacted]	[redacted]	7	[redacted]	4	[redacted]	2	[redacted]	4	[redacted]	3	[redacted]	1	[redacted]	1	[redacted]	1	.00	[redacted]

ከላይ በተዘረዘረው ሂደት እና መስፈርት ድርጅቶች ለመስክ ኦዲት ከተመረጡ በኋላ የድርጅቶቹን የስጋት ትንታኔ በማካተት ለኦዲት የሚላክ ይሆናል፡፡

2.6. ክትትልና ግምገማ /Monitor and Review/

አጠቃላይ አሰራሩን እና የመረጣ ሂደቱን ለመከታታል እና ለመገምገም መረጃዎችን አደራጅቶ ለስጋት ስራ አመራር የመላኩ ድርሻ ኦዲቱን ያከናወነው እና በዋ/መ/ቤት ደረጃ የኦዲት ስራውን የሚከታተለው አካል ይሆናል፡፡

የክትትል እና ግምገማውን አስፈላጊት ስንመለከትም የመ ምረጫ መስፈርቶ ቹን ው ጤታማነት ለመገምገም እና ለማሻሻል እንዲሁም ውጤታማነት ለመመዘን ሲሆን በዚህም ትክክለኛ እና ውጤታማ የስጋት ምዘና እና የስጋት መስተንግዶ መደረጉን ለመለካት እና ለማሻሻል ነው። የመስክ ኦዲት መረጣ ሂደቶ ውጤታማነት የሚለካው የስኬት መጠን/Success Rate እና የሕግ ተገዥነት መለኪያን/Compliance Measurement በመጠቀም ሲሆን ክትትልና ግምገማ የሚካሄደው ለኦዲት ከተላለፉት ከተላለፉ ድርጅቶች የሚገኝን ግብረመለስ መሰረት በማደረግ ይሆናል።

በዚህም መሰረ ት በክ ትትል እ ና ግም ገማው ከታ ች የተዘረዘሩትን ጉዳዮ ች መልስ ለ መስጠት እንችላለን፦

- አዳዲስ ሊከሰቱ የሚችሉ ሥጋቶች/ የሥጋት አመላካቾች ምንድን ናቸው?
- የመስተንግዶ ስትራቴጂዎቹ ውጤታማነት እንዴት ነበር?
- ታሳቢ የተደረጉ ጉዳዮች ትክክል ነበሩ?
- የተሻለ ውጤታማ ለመሆን ምን ማድረግ አለብን ? እና የመሳሰሉትን በመመዘን ይሆናል።

የስኬት መጠን/Success Rate

የስኬት መጠን/Success Rate/ የሚሰራው በስጋት ትንታኔ መሠረት ቅደም ተከተል ወጥቶላቸው እንዲስተናገዱ ከተደረጉት ድርጅቶች መካከል በምን ያህሉ ላይ ውጤት እንደተገኘ በማስላት ነው። ለምሳሌ ለመስክ ኦዲት ከፍተኛ የስጋት ፕሮፋይል ያላቸው ድርጅቶች ሆነው ኦዲት እንዲደረጉ ከተደረጉ 100 ድርጅቶች መካከል በምን ያህሉ ላይ ግኝት እንደተገኘ በማስላት የስጋት ስራ አመራር ማለትም ስጋት መምረጫ መስፈርቶች ትክክለኛነት ይገመገማል። ዝቅተኛ የስኬት መጠን/Success Rate በሚከሰትበት ጊዜ የመስክ ኦዲት የስጋት መረጣ ሂደት/Pca risk selection Process/ ላይ ጥያቄ የሚፈጥር ሲሆን የመምረጫ መስፈርቶች በመገምገም ማሻሻያ ማድረግ አስፈላጊ ነው።

የሕግ ተገዥነት መለኪያ/Compliance Measurement

ሌላው የስጋት መረጣው እና የኦዲት አሰራራችንን ውጤታማነት መለኪያ የሕግ ተገዥነት መለኪያን/Compliance Measurement በመጠቀም ነው። የሕግ ተገዥነት መለኪያ የስጋት ስራ አመራር ሂደት/Risk Management Process/ ውጤታማነት በተለይም የሕግ ተገዥነትን ከማምጣት አንጻር የታክስ ስጋቶችን ለመቅረፍ የተወሰዱ መስተንግዶዎችን ለመገምገም የሚስችል መለኪያ ነው። የሕግ ተገዥነት መለኪያ የሕግ ተገዥነት መጠን /Compliance Rate/ የሚያወጣ ሲሆን ከተቀባይነት መጠን በላይ የሆነ የሕግ ተገዥነት ደረጃ በሚፈጠርበት ወቅት ለሕግ ተገዢ እንዳይሆን የሚያደርጉ ምክንያቶች ወይም ባህሪያት ይጠናሉ። በጥናቱ መሰረት ለእያንዳንዱ ባህሪ ተመጣጣኝ የሆነ የመስተንግዶ ስትራቴጂዎችን በመደንደፍ ሊተገበር ይችላል።

እንዳጠቃላይ በሚደረጉ ክትትል እና ግምገማዎች መሰረት የስጋት መምረጫ መስፈርቶች እና አጠቃላይ የአሰራር ሰነዱ በየጊዜው ሊሻሻል ይችላል።

ማጠቃለያ

እንደ አጠቃላይ የመስክ ኦዲት መረጣ ስራው ከላይ ተቀመጠው አሰራር መሰረት በስጋት መመረጫ መስፈርቶች ትንታኔ መሰረት የሚከናወን ሲሆን ለኦዲት መረጣው ይረዳሉ ተብለው ከላይ በዝርዝር የተቀመጡትን መውሰድ እንደ መነሻ በመውሰድ መስፈርቱ የሚተገበረው በኦዲት ሽፋን ግዜ ዉስጥ ያሉትን መረጃዎች በቅደም ተከተል መሠረት በማደራጀት በሚገኙ ውጤቶች ላይ በመመስረት የሚከናወን ይሆናል። በዚህም መሰረት የድህረ ዕቃ አወጣጥ ኦዲት በስጋት የመምረጥ ስራን በየጊዜው እያሻሻሉ ለመሄድ እንደ መነሻ ይህ ሰነድ ተዘጋጅቶ የአሰራር ሰነድ ሆኖ ቀርቧል። ይህንም መነሻ በማስፋት በቀጣይ አሰራሩን በማስፋት እና በማዘመን በሲስተም የመረጣ ስራውን የማከናወን አሰራር ተግባራዊ ሲሆን ወይም አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ከላይ ከተዘረዘሩት ውጪ የሆኑ ለኦ ዲት መረ ጣው የሚያ ግዙ መስፈርቶ ችን በማካተት ለስራዉ የበለጠ አጋዥ የሆነ አሠራር ሥርዓት መዘርጋት እንደሚቻል ግምት ውስጥ የሚገባ ጉዳይ ይሆናል።